

Mevduat Sigortası

11 11 2008

Son Güncelleme 11 11 2008

Mevduat Sigortası Güven Tazeler mi?

Bazı ülkelerin, finansal krizi aşmak için aldığı önlemlerden biri de mevduat sigortası limitlerini yükseltmek oldu. Hatta birkaç ülke mevduatlara sınırsız garanti verme yoluna gitti. Ancak Türkiye'de de hâlâ tartışılan bu uygulamanın artıları kadar eksileri var.

Biddetini hız kesmeden artıran finansal kriz, hissedildiği her yerde deşipimi zorunlu kılıyor. Mali iyleyişi sağlayan tüm araçların parçalanmadan atlatılması için önlem üstüne önlem alınıyor: Piyasalara milyarlarca dolar enjekte edilmesi, bankaların borçları imkanlarının genişletilmesi, Sorunlu Varlıkların Kurtarma Planı (TARP), merkez bankalarının koordineli faiz indirimine gitmesi, önlemlerden sadece birkaçı. Bir taraftan tüm bu önlemlerle; kurtarma; çalışmaları yapılırken diğer taraftan da finans sistemi olan güveni güçlendirmek adına mevduat sigortası limitleri yükseltiliyor. Hatta bazı ülkeler sınırsız mevduat garantisi uygulamaya çoktan geçti bile. Mevduat sigortası, çoğu kişi için hâlâ yabancı bir kavram. Bu uygulamanın, tasarruf sahiplerine ne gibi haklar getirdiği hakkında geniş kapsamlı bilgiye sahip olanların sayısı oldukça az.

Mevduat sigortası, tasarruf sahiplerinin mevduatlarını koruma altına alan bir yöntem. Bankalardan tahsil edilen belli bir prim karşılığında, mevduatların devlet garantisi altına alınması işlemi denilebilir. Bu garanti çapıtlı limitlerle sınırlandırılabilir ve mevduatlara sınırsız garanti de verilebilir. Bu sayede tasarrufların sisteme katılmasında önemli bir rol oynayan ve kredi tahsisi işlevini üstlenen bankacılık sistemine güven duyulması amaçlanıyor. Dünyada bu uygulama ilk olarak 1829 yılında New York'taki bankalarda görüldü. Ülke çapında ise ilk olarak eski Çekoslovakya'da karşımıza çıkıyor. ABD'de 1933 yılında amacı bankaların mevduatlarını teminat altına almak olan Federal Mevduat Sigortası Kurumu (Federal Deposit Insurance Corporation, FDIC) kuruldu. Mevduat sigortasına yönelik sorun tartışmalar olsa da, Büyük Buhran (1929) sonrasında çok sayıda bankanın batması, yüklü miktarlarda kayıpların yaşanması ve tasarruf sahiplerinin bankacılık sistemine olan güvenin kaybetmesi nedeniyle bu sistemin uygulanması kaçınılmaz oldu. 1929 krizi sonrasında bankaların yapısında gerçekleştirilen iyileştirme ve denetimlerin artırılması gibi nedenlerle mevduat sigortası uygulaması 1970'lerden itibaren pek gündeme gelmedi. Ancak 1970'lerden sonra bankacılık sisteminde meydana gelen deşipiklikler ve ortaya çıkan krizler, uygulamanın yeniden konuşulmaya başlamasına neden oldu.

Mevduat Sigortasının Artıları ve Eksileri

Mevduat sigortası yönteminin, tasarruf sahiplerinin mevduatlarını güvence altına almak, bankacılık sistemine olan güvenin artırılması ve bankaların işlevlerini getirebilmesini sağlamak gibi olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkileri olabileceği yönünde yorumlar da mevcut. "İyi mi, kötü mü?" tartışmaların odak noktasında ise ahlaki tehlike sorunu var. Devlet garantisinin bulunması, bankaların daha riskli alanlara yönelmesi, kâr etmek amacıyla kredi işlemlerinde normalde kredi verilmeyecek koşullardaki taleplerin kabul edilmesi gibi risklerin doğmasına neden olabiliyor. Bu koşullarda her şey yolunda giderse banka büyük çaplı kârlar elde edebilir; ancak bankanın iflas etmesi gibi bir durumda, mevduatlar garanti altında olduğundan mevduat sahiplerine ödemeyi devlet yapıyor. Diğer taraftan, tasarruf sahipleri açısından da benzer bir durum söz konusu. Tasarruf sahipleri devlet zaten garanti sağladığı için faiz oranının yüksekliği nedeniyle daha riskli bankalara yönelebiliyor. Ayrıca bankaların risk düzeyine göre ödenen primlerin farklılık göstermediği uygulamalarda, iyi koşullardaki bankalar, ödedikleri primlerle riskli bankaların iflas etmesi durumunda yapılacak ödemeleri finanse etmiş oluyor.

Mevduat sigortası uygulaması, tasarruf sahiplerinin tüm mevduatlarının güvence altında olduğu anlamına da gelmiyor. Uygulamalar ülkeden ülkeye farklılık gösterebiliyor. Hangi tür mevduatların garanti altına alınacağı, faiz ödemesi yapılmı yapılmı garanti limitleri gibi kriterler dahilinde devlet garantisi veriliyor. Mevduatlara %100 devlet garantisi de sağlanabiliyor ancak, genelde ülkeler verdikleri garantiyi belli limitlerle sınırlandırıyorlar. Bu yöntemle küçük mevduat sahipleri büyük ölçüde korunmuş banka ile devlet arasında paylaşılıyor.

Dünyada Neler Oluyor?

Yapılan açıklamalarda yaşanan süreç son yılların en büyük çaplı krizi olarak değerlendiriliyor. Bilindiği gibi, ABD'de patlayan kriz Avrupa'da da etkisi altına aldı. Bu süreçte finans sektörü büyük yara aldı, birçok banka kamulaştırıldı; "dünyanın büyükleri" denilen bankalar devlet desteği sayesinde ayakta kalabildi. Çok sayıda küçük çaplı banka battı. Bankalardan mevduatlarını almak isteyen müşteriler bankaların önünde uzun kuyruklar oluşturdu. Mevduat sahipleri, "Sıradaki banka benim paramın olduğu banka mı?" sorusuyla endişeli günler geçirdi. Finans piyasalarında güven sorunu baş gösterdi. Riskli olarak ölçülemediğinden bankalararası piyasalarda işlemler donma noktasına geldi. LIBOR faizleri tarihi zirvelere ulaştı. Bankalar, mevduat sahiplerinin paralarını çekmek istemeleri durumunda talepleri karşılayamama korkusuyla kredi vermeyi kesti. Bütün bu gelişmeler yaşanırken yetkililer de güvenin yeniden sağlanması ve kredi piyasalarındaki sıkışıklığın çözümlenmesi için yeni çözümler ürettiler. Bu adımlardan biri de mevduat sigortası limitlerinin yükseltilmesi oldu. Birçok ülke de mevduatlara sınırsız garanti getirdi.

Avrupa Birliđi (AB) ölkelerinden bağımsız hareket etmesi nedeniyle eleptiri oklarına hedef olan Ýrlanda, mevduat güvence sınığı bin eurodan 100 bin euroya yükseltti. Daha sonra ise 100 bin euroluk limit de kaldırılarak mevduatlara sınırsız garanti getirildi. Ýrlanda'dan sonra Yunanistan'da da sınırsız garanti uygulamasına geçildi. Paniđe kapılan yatırımcıların para çekmek için bankalara akın etmesine yönelik kaygılar, ölkelerin sırayla benzer adımlar atmasına neden oldu. Almanya, Danimarka, Avusturya, Avustralya da mevduata tam garanti veren ölkeler arasında yerlerini aldı. Tam garanti uygulamasına geçilmeden önce garanti limitleri Almanya'da 20 bin euro, Danimarka'da 40 bin euro, Avusturya'da ise 20 bin euroydular. İngiltere, mevduat sigortası limitlerini artırarak 35 bin sterlinden 50 bin sterline çıkardı. ABD ise 100 bin dolar olan mevduat sigortası limitlerini 250 bin dolara yükseltti. Hollanda ve İspanya da, mevduatlara 100 bin dolara kadar garanti vereceklerini açıkladılar. Belçika, sigorta limitlerini artırarak ölkelerden bir diğeri oldu.

Türkiye'de Mevduat Sigortası

Türkiye sınırsız mevduat garantisi uygulamasını 10 yıl boyunca sürdürdü. 1994 yılında 3 bankanın batmasının ardından sınırsız mevduat sigortası uygulamasına geçmişti. Bu uygulama uzun yıllar tartışma konusu oldu. Yüzde 100 mevduat garantisinin bulunması, bazı bankaların riskli alanlara yönelmesine neden olmuştular. 2001 yılında patlak veren krizde birlikte çok sayıda bankaya el konuldu. Bu süreçte bankacılık sisteminde de köklü değişikliklere gidildi. 2004 yılında ise sınırsız mevduat garantisi uygulamasına son verildi. Avrupa Birliđi kriterleri baz alınarak mevduat sigortası 50 bin YTL ile sınırlandırıldı. Son dönemlerde mevduat sigortası limitlerinin artırıldığını dair gerek Avrupa gerekse ABD'den gelen haberler, Türkiye'de de benzer bir adıma ihtiyaç duyulup duyulmadığı sorularını gündeme taşıdı. Diğer ölkelerin koruma limitlerini artırması, mevduatların daha garanti sağlayan ölkelere yönelmesi riskini de beraberinde getirdi. Bunun üzerine hükümet, mevduat güvencesini artırma ve kapsamını belirleme yetkisinin 2 yıl süreyle Bakanlar Kurulu'na verilmesi kararı aldı. Maliye Bakanı Kemal Unakıtan, güvencenin artırılması talebinin bankalardan gelmediğini, mevduat güvencesini artırarak diğer ölkelere karşı Türkiye'nin haksız rekabeti önlemek için bu yetkiyi aldıklarını söyleyerek, gerekli önlemlerin alındığını mesajını verdi.

UZMAN GÖRÜŞÜ

Türkiye'de mevduat sigortası limitleri artırılmalı mı?

Hayri Çulhacı Akbank Yönetim Kurulu Başkanlığı Danışmanı

"Türkiye'deki durum diğer ölkelerden farklıdır;

Hali hazırda Türkiye'de 74 milyon hesap adedi var. Bunun %99'u 50.000 YTL'lik limitin altında olup, mevcut sigorta limiti yeterli gözükmektedir. Miktar olarak bakıldığında ise, 50.000 YTL'lik hesaplar toplam mevduat hacminin yaklaşık %30'una denk gelmektedir. Birçok ölkede mevduat sigorta limitlerinin artırılması; bankacılık sektöründe sermayelerin erimesi, sisteme güvenin gitmesi ve bu durumların para çıkışlarını tetikleyerek bankacılık sektöründe sistemik bir yol açabileceği endişesi ile uygulanmaya konulmuştular. Türkiye'de böyle bir durum yoktur. Bankacılık sektörü birçok rasy açısından sağlamdır. Dolayısıyla, Türkiye'de böyle bir adımın atılması zorunlu bir önlem olarak değerlendirilmemekte taraftan sınırsız mevduat güvencesi getirilmesi, faiz oranlarının yükselmesi yönünde bir etkiye sebep olacaktır.

Tolga Egemen Garanti Bankası Genel Müdürü Yardımcısı

"Haksız rekabete yol açıyor";

Mevduat sigortasını çok fazla artırdığınız zaman, mudi "nasılsa hepsi garanti altında" diye düşünerek mevduat yüksek faizi veren bankaya götürebiliyor. Bu da haksız rekabete yol açıyor. Ayrıca devletin garanti verdiği miktarların ne şekilde kullanılacağını denetlemesi gereği de ortaya çıkıyor. Bunu yapması halinde ise, kamunun özel sektöre müdahalesi biçiminde bir sakıncalar meydana geliyor. O nedenle normal koşullardaki ideal durum, mevduat sigortasının belli bir seviyede kalması ve mudilerin banka tercihlerinde sadece fiyatı değil, diğer unsurları da dikkate almalarıdır. Ancak koşullar olağüstü hale geldiğinde geçici bir süre için bu sigorta miktarının artırılması gerekli ve faydalı olacaktır.

Bu an için böyle bir ihtiyaç yok

Bankacılık sistemi büyük yaralar almış ve sermaye açısından ciddi sıkıntılar çeken ölkelerde bu kararların alındığını görüyoruz. Bu an için bankacılık sisteminin gücü ve sağamlığı ile bu krizden bu noktada ayrılıyor. Yıllarda bu krizin çok daha büyüyüp, ölkemizi olumsuz bir şekilde yansıtması halinde (ki ben ihtimal vermiyorum), böyle bir kararın alınması gündeme gelebilir. Bu an için böyle bir ihtiyaç kesinlikle yoktur.